

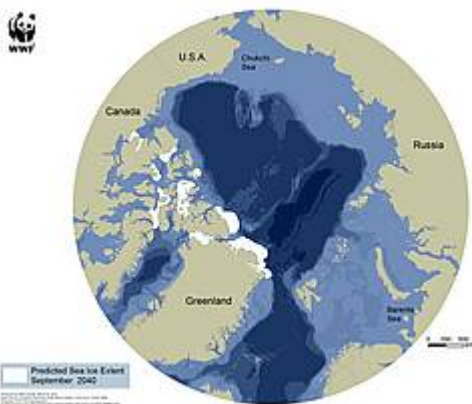
Last Ice Area / Sikoqarfiup Kingulliup anigaasarsionnikkut kulturikkullu inuiaqatigiinnit atorneqarnera – Kalaallit Nunaata avannarpasinnerusortaani misissuineq.

Eqikkaaneq

Nalunaarsukkat kingulliit takutippaat, ukiuni kingullerni qulikkaani Issittumi imaq sikusartooq annikilliarthortuartooq. Immap sikusartup annikillineratigut sumiiffinni uumasunut inuiaqatigiinnullu ileqqutik naapertorlugit inuuniarnerminni uumasunik sikumillu pisariaqartitsisartut annertuumik sunnerneqassapput. Silap pissusaata allanngoriartorneratigut sikuq annikilliarthortornera uumasullu najugarisaartagaat ulorianartorsiortinneqarput. Suliniutilli allat aamma, soorlu aatsitassanik piiaanerit uuliamillu tunisassiornerit, uumasunik pingaarutilinnik uumassusilinnillu ataqatigiartunik taamaallaat Issittumi nassaassaasunik innarliisinnaapput. Taamatut ineriartornermi issittumi Last Ice Area / Sikoqarfittut Kingullertut naatsorsuutigineqartup inunnit uumasunillu qanoq atorneqarnera WWF Verdensnaturfondenip misissortippaa. Sikumik nalunaarsukkat kingulliit naapertorlugit naatsorsuutigineqarpoq, Kalaallit Nunaata avannarpasinnerusortaaniit Canadap avannaani qeqertat tungaannut ukioq 2040-mi aasakkut imaq suli sikusassasoq. Taamaammat tamanna uumasunut sikuq sinaani sikumiluunniit uumasunut pingaaruteqalersinnaavoq.

Sikoqarfik Kingulleq sumiippa?

Ataani nunap assingani takuneqarsinnaavoq 2040-mi ukiariartulernerani qanoq sikoqartiginissaanik takorluugaq, Qalasersuup avatarsuaniit isigalugu. Nalunaarsukkat kingulliit naapertorlugit issittoq 2040-mi aasakkut sikuerutissaaq, taamaallaat Kalaallit Nunaata avannarpasinneraata sineriaaniit Canadap avannaata kangiata tungaannut sikuussalluni. Tassa tamanna taagugarput Last Ice Area/Sikoqarfik Kingulleq.

Takussutissiaq 1: 2040-mi septembarimi aasap sikuata isorartussusaa. WWF's Global Arctic Programme/WWF-ip Nunarsuatsinni Issittoq pillugu Aaqqissuusaa.

Suliariniakkami siunertaavoq Issittumi aasakut sikuusartuni uumassusillit ataqatigiiaat kinguleruttut nakkutiginnissaat pillugit eqqumaniarlunilu isummersoqatigiinnissaq. Isummersoqatigiinnermi WWF sinaakkutassiissaaq, aalajangiisartut, ilisimatuut sumiiffinnillu atuisut kattullutik isummatik takorluukkatillu aallaavigalugit isumasioqatigiinnissaat sinaakkusissallugu. Issittumi pissutsit Inuiannit nunanillu Issittumiittunit ilisimaneqarlutillu nakkutigineqassapput. Nakkutilliinermi siunertarineqassaaq uumassusillit peqqissutsimikkut akiuussutissaqassutsimikkullu innarlerneqannginnissaat kiisalu nunami, imaani sikumilu uumasut najugaasa illersornissaat. Sikoqarfik Kingulleq/Last Ice Area tamaani inuiaqatigiit kulturikkut anersaakkullu pisariaqartitaannik tunngavissiisinnaajuassaaq ileqqutoqqallu naapertorlugit inuuniarsinnaanermik periarfissiissalluni.

Inernililineq

Misissukkap immikkoortuani matumani Sikoqarfik Kingulliup Kalaallit Nunaanniittortaani inuit iliuuseqarnerisa sunniutaat pitsaasut pitsaanngitsullu eqikkarlugit nalilersornerisigut, qanoq ineriartorneq allaaserineqarpoq. Maannakut iliuuserisat siunissamilu pisussat eqqumaffigineqarput. Allanguutaasussat ilagaat umiarsuit angallannerulernerat, aatsitassarsiornermut takornariaqarnerulerneranullu attuumassutillit misissornerannut tunngasut – allanguutit tamarmik sumiiffimmi uumasunut sunniuteqarsinnaasut. Inerniliinermi killilimmik ilisimasaqarfiit taagorneqarput Kalaallit Nunaannilu Sikoqarfik Kingullermi siunissami suut qanoq nakkutigineqarnissaat pillugit isummersortoqarluni. Isummersuutit taakkua issittup siunissami qanoq nakkutigineqarnissaanik aalajangiussinerunngillat, susassaqtulli akornanni oqallinneq eqeersarniarlugu isummersuutissiaanerullutik.

Maannakut siunissamilu suliniutaasinnaasut sunniutissaat

Aatsitassanut atatillugu suliniutit (siunissamilu ingerlanneqarsinnaasut) ataatsimut isigalugit amerliartuinnassapput. Immap sikusartup annikilliaruinnarnera ilutigalugu nunatat sineriallu aatsitassarsiorfigineqarsinnaasut amerliartussapput, tassungalu atatillugu umiarsuarnik assartuisinnaaneq ajornarunnaassalluni.

Last Ice Area/Sikoqarfik Kingulliup avannaata kangisissortaani (Nuna eqqissisimatitap ilaa ilanngullugu) nunatarujussuit aatsitassarsiorfissatut paaaffigineqarsinnaasutullu aalajangiussaareerput. Nuna tamanna aatsitassarsiorfigineqarsinnaasoq 4.000-it aamma 5.000 km²-it akornanni angissuseqarpoq. Miteq qingalik siorakitsorlu kiisalu saarfaarsuit ilaat, Canadap nerleri taateraarnallu Nunami Eqqissisimatitami isasarfeqartariallit ungasissorsuarnullu angalanerminni qasuersaarfissaqartariaqartut aatsitassanik piaaffiit amerliartornerisigut innarlerneqarsinnaapput. Assersuutigalugu ullut tamaasa qulimiguullit angalanerisigut timmissat akornuserneqartarput, innersuussutigineqarporlu uumasut nipiliornernik sunnerneqartarnerat paasisaqarfigneruniarlugu ilisimatuunit misissorneqassasoq.

Last Ice Area/Sikoqarfik Kingulliup avannaata kangisinnerusortaani kangerluppasuit sinerissallu ilaa aarrit, puisit miluumasullu allat qasuersaarfigisarpaat. Umiarsuit angallanerulernerisa aatsitassarsiornermullu atatillugu allatigut assartuinerit imaani miluumasut aamma sunnernerlussinnaavaat.

Last Ice Area/Sikoqarfik Kingulliup Kalaallit Nunaanniittortaani, Peary Land kiisalu Mylius Erichsen Land ilanngullugit, nuna aalaakkaasumik nanoqarfittut isigineqarput, nannullu piaraannik akuttunngitsumik takusoqartarluni (Aastrup & Boertmann, 2009). Qaammataasatigulli takuneqarsinnaavoq Grønlandshavetimi isorartoorujussuarmut nannut angalasartut. 2012/2013-imi aatsitassarsiornerissamut neqeroorutit takutippaat, Tunumi nutaamik tunisassiorfeqalernerata nannunut sunniinerlussinnaanera pillugu misissueqqittoqartariaqarlunilu nakkutilliinissamik pilersaarusiortoqartariaqartoq.

Qaanaap eqqaani appaliarsuit, mitit qingallit siorakitsullu kiisalu appat pisariaqartitaminnik najugaqarfeqarput. Najugaqarfiit tamakkaa nakkutigineqartariaqarput, siunissami assigiinngitsutigut akornusersorneqaraluarlutik uumasut peqqissuujuarnissaat tungavissinniarlugu. Misissuinermi takuneqarpoq, Nunatta sineriaata avannaata kippasinnerusortaani piaqqisarfinni ilaatigut nuna annertoq aatsitassarsiorfissatut – inerisaavissatullu neqeroorutigineqartoq.

Sinerissap avataani uuliasiornerit sunniutaat aamma isummerfigineartariaqarput. Isumakuluutigineqartut ilagaat sikoqannginnersat (polynier) uumasut neriniarfittut pinngitsoorsinnaangisaat kiisalu sineriammut qanittut uumassusillit ataqatigiaat nalinginnaasumik najugaqarfigisaat. Tamaani inuit suliateqarfii, soorlu qilleruteqarfiliornikkut, pilersuiffissanik talittarfiliornikkut kiisalu sinerissami umiarsuit angallannerulernerisigut sunniutaasut assersuutigalugu appaliarsuit mitillu pinngitsoorsinnaangisaannut sunniutaat sanillisuunneqassapput.

Aatsitassarsiornermut siunissamilu uuliasiuulersinnaanissamut atatillugu suliarineqartut timmissanut sumiiffinni najugalinnut sunniuteqarsinnaanerisa saniatigut makkua aamma sunniuteqarsinnaapput: umiarsuit assartuutillu allat angallannerujartuaarnerat, ikiliartuutaasunik mannissarneq kiisalu silap pissusaata sukkasuumik allanngoriataarneratigut soorlu siallertarnerata/apisarnerata imaluunniit sikoqannginnersat allanngorneri.

Last Ice Area/Sikoqarfik Kingullermi siunissami uuliasiornerit sunniutigisinnaasaasa miluumasut soorlu aarrit, arferit nannullu nuttarlutik, piniarlutik piaqqaminnillu perorsaallutik najugaat ulorianartortinneqalersinnaapput. Akornusersuinerit qillerilluni sajuppillatsitsisarlungunilu immap naqqanik misissuinertut qilalukkanut qernertanut qaqortanullu, aarrinut aataanullu nuttartunut qanoq akornusersuitigisarnerat suli annikitsuaraannarmik ilisimasaqarfigaarput. Aarleqqutigineqartut amiilaarnarnersaraat tamaani annertuumik uuliamik mingutsitsisoqarnissaa – 1989-imi *Exxon Valdez*-ip ajutoorneranit misilittakkat naapertorlugit – sumiiffimmi timmissat miluumasullu imarmiut ulorianartorsiorinneqartussaammata. Uuliamik mingutsitsineq aamma inunntut tamaani najugalinnut, ileqqutoqqatik naapertorlugit uumasunik tamakkunanga peqqinnartumik inuuniarlutik pisariaqartitsisunut sunniuteqarnerlussaqaq.

Aaveq nipinik sunnerneqajasutut nujuartutullu isigineqakkajuttarpoq, ikkattumi, tassa sissamut qanittumi nerisassioartariaqartarluni. Assersuutigalugu motoorinik avataanilu qillerinerni immap iluani nipiliornerit uumasunut sunniuteqartarnerat ilaatigut ilisimatuut misilittaanerisigut misissoqqissaarneqartariaqarpoq. Aarrit nakkutiginnissaanni nerisassarsioartarfiisalu illersorniarnerni nipitigut allatigullu akornusersuinerit pillugit ilisimasat aallaavigineqartariaqarput.

Piffissap ilaani qilalukkat qaqortat amerlassusaat nakkutigineqarunnaartarlutik ikilivallaarnissaat

ulorianarsisareemat, tutsuiginartumik taakkua amerlassusaasa paasinissaat pisariaqarluinnarpoq (Boertmann, 2006). Qilalukkat qaqortat inuiaqatigiinnut aningaasaqarnikkut pisariaqartinneqarnerat kiisalu oqartussat nunanillu allaneersut isumakuluutaat aarleqqutigisaallu qilalukkat qanoq nakkutigineqarnerat oqaluttuarisaanermi isumaqatigiinngissutaasarpoq. Avataani uuliasiorfiit amerliartortillugit qilalukkanut qaqortanut sunniut annertusiartussaaq kingumullu oqallissutissaassalluni. Arferit angalasarnerinut nerisassarsiortarnerinullu paasissutissat amigaaqarmata, apeqqutit avataani qillerinerit sunniutaannut tunngasut akineqarnikuunngillat.

Ileqqutoqqat naapertorlugit immap nunallu piniarfigineqartarnerata allatigut aamma tatisimaneqarnerat pissutigalugu, tunisassiornerit nutaat pissutigalugit angallannerulernerit kingumut isumaqatigiinngissutaariaannaassapput. Sikoqarfik Kingulliup Kalaallit Nunaanniittortaani takornariartitsisarnerit killilersortariaqarnerat Qaanaami piniartut erseqqissarpaat. Taamatut killilersuineri takornariartitsisartut isumasioqatigineqartarsinnaapput paasissutissallu takornarianut, imaani angalasunut assigisaannullu agguanneqarsinnaallutik.

Aatsitassarsiornerit misissueqqaarnerillu akuerineqartut amerliartortillugit, piniartarfiit, aalisartarfiit imaluunniit sumiiffiit oqaluttuarisaanikkut anersaakkulluunniit nalillit tikiqqarsinnaanerit killeqariartuinnassaaq. Aatsitassarsiornissamat akuersissummik tunisisoqartussaatillugu sumiiffimmi najugalit ileqqut naapertorlugit atorluaanerit eqqaamaneqartariaqarpoq, aatsitassarsiornissallu sunniutigisinnaasai ersarissut aallaavigalugit innuttaasut sumiiffimmik atuinerat tusarniartariaqarluni. Kalaallit Nunaanni sumiiffinni allani, soorlu Qeqertarsuatsiaat eqqaanni Aappaluttoq rubininik (aligoq aappaluttoq) piiiaffigineqarsinnaalerlugu True North Gemsip akuerineqarnerani (Information 2007), qeqertarsuatsiaarmiut rubininik piiiasinnaajunnaarnerat aaqqiagiinngissutaasarnikuuvoq. Nunatanut aqqutit nunamillu atuinerit aaqqiagiinngissutaalersinnaanerat tunisassiorfiit eqqumaffigisariaqarpoq, tamannalu pinngitsoorniarlugu suliffeqarfiup qanoq atuinini sukumiisumik nalunaarsortariaqarlugu.

Illuatungaatigulli Last Ice Area/Sikoqarfik Kingullermi atortussassianik uuliamillu ujarlernerit sumiiffinni najugalinnik, ullumikkut aningaasarsiaqarlutik suliffeqarnissaminnut periarfissaqarpiangitsunik suliffissaqalersitsisinnaapput. Nunaqarfinni avinngarusimasuni piniarnermik aalisarnermillu inuuniuteqarnerminnut siunissami paarlatsigitissinnaasaat ullumikkut oqallisigineqarput. Aatsitassanik piiiaanissaq takornariartitsisarnerlu aamma pitsaasumik

ineriartussangatinneqarput. Tunisassiornerilli nutaat avataaniit sulisoqarsinnaanerup ammaaneqarnerata inuiaqatigiinnut ullumikkut umiatsiorsorlutik aalisarnermik inuuniutilinnut (Arctic Human Development Report, Issittumi Siunnersuisooqatigiit, 2004) sunniutaat nalunaarsorneqartariaqarput.

Kalaallit Nunaanni qaasoq immallu naqqa annertuumik ersinngitsunik pisuussuteqarpoq, sulilu sumiiffinni assigiinngitsuni nutaanik tunisassiornissaq periarfissaqarluni. Periarfissat tamakkua ilaat ukiuni makkunani inerisarneqarput, ullumikkulli piiiaffik ataasiinnaq ingerlalluni: Nalunaq, Kujataani guultisiorfik.

Tunisassiorfiit nutaat ineriartortinneqaraluartut suli imaani uumasut Kalaallit Nunaanni pinngitsoorneqarsinnaanngillat. Piniarneq aalisarnerlu ilaqutariinnik nerisassaqtitsippot, aalisakkerivinni sulisunik aningaasarsiaaqtitsillutik kiisalu Kalaallit Nunaannit avammut tunisassiat pingaarnersaannik tunngaviliillutik. Aalisakkanik qalerualinnillu avammut nioqquteqarneq suli Kalaallit Nunaata avammut nioqqutigisartagaata 85 procenteraa. Silap pissusaata allanngoriartornera imaatalu sikusartup milliartuaarnera eqqarsaatigalugit – ullumikkut aalisarnerup piujuartussatut nakkutigineqarnissaa pingaaruteqariartuinnarpoq. Taamaakkaluartoq nutaanik piniagaqalernissaq sikuertalersunilu aalisartalernissaq mianersuuttariaqarput, nungusaataasumik aalisalernikkut ilaasa tammarluinnarnissaat pinngitsoorniartuq.

Nutaanik tunisassiornerit ineriartortinnerat aamma ilisimatusarfigineqartut ilisimasallu nutaat pilersinnerannut aallaaviusinnaapput. Aatsitassarsiorsinnaanermit neeqerooruteqarsinnaanerit oqallisigineqarnerisa kingunerannik sineriammi timmissat najugarpassui immikkoorluinnartut, tamakkualu kinguaatsinnut piujuartinissaat kingumut oqallisigineqalerput. Nunap immikkoortui sisamat 2013-imi sajupillatsitsilluni misissuiffigineqarnissaat pilersaarutigineqarpoq. Taamatut missuinernut atatillugu imarmiut miluumasut sajupillatsitsinernit sunnerneqartarnerat ilisimatusarfigineqassapput, taamatullu sumiiffinni uumasut taakkualu qanoq atuinerat sajupillatsitsinerillu sunniutaat pillugit ilisimasaqarnerulissaagut. Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnerit amerlasuut aatsitassarsiornerit avatangiisinut sunniutissaannik naliliinernut (EIA) atatillugu ilisimatusarnerupput ingerlatsivinnit nunanit tamaneersunit aningaasaliiffigineqartartut. Kalaallit Nunaanni suliariniakkanut tamakkununga atatillugu ilisimatusartut kattuffiillu peqataasut inuiaqatigiinnut kalaallinut ilisimasalik nutaanik pingaarutilinnillu piginnaaneqalernernik pilersitsippot.

Ilisimatusarnermut atatillugu pinngortitap qanoq nakkutigineqarnissaa illersorneqarnissaalu qulakkeerniarlugit oqallittoqarpoq. Tunumi Nunami Eriagisaasumi uumassusillit sumiiffii ilisimatuut nalunaarsorpaat (Aastrup & Boertmann, 2009) kiisalu naasut pingaarutillit imartallu umiarsuarnit sunnerneqarnissaannut qajassuuttariiallit kingullertigut nalunaarsorlugit (Christensen *et.al*, 2012). Ilisimatuut taamaalillutik misissuinerikkut piujuartitsinissaq kiisalu ataqatigiissakkamik nakkutilliisoqartariaqarnerata annertusiartuinnartumik pisariaqartoq oqallisissanngortippaat.

Last Ice Area/Sikoqarfiup Kingulliup ilaata Kalaallit Nunaanniittup nakkutigineqarnissaanik inerisaaneq

Pinngortitap illersornissaanik anguniagaqarluni Last Ice Area/Sikoqarfik Kingulleq illersorniarlugu ataqatigiissakkamik nakkutilliinianeerup inersarnera amerlasuunik iluaqutissartaqarsinnaavoq. Ataqatigiissakkamik nakkutilliineq inerisarneqarpat, timmissat imarmiullu miluumasut (ass. qilalukkat qaqortat aarrillu) tamaani najugalinnit iluaqutissaajuarnissaasa qulakkeerneqarnissaannut ikorfartueqataassaaq. Last Ice Area/Sikoqarfiup Kingulliup Kalaallit Nunaanniittortaani suliniuteqarfigineqartuni amerliartuinnartuni ataqatigiissakkamik eqaatsumillu nakkutiginnittoqartariaqarnera misissuinermi paasineqarpoq.

Last Ice Area/Sikoqarfik Kingullermi siunissami nakkutilliinermi makkua iliuuserineqarsinnaapput:

- Nunarsuatsinni silap pissusaata allanngoriartornerata nutaanillu tunisassiulernerit nalunartoqarneri pissutigalugit eqaatsumik nakkutilleeriaaseqarneq.
- Ilisimariikkat ilisimatuussutsikkullu paaseriikkat aallaavigalugit nakkutilliineq. Sumiiffiit uumassuseqarfiusut imartanilu uumasut umiarsuarnit sunnerneqajasut nalunaarsorneqarnerisa kingulliit siunissami nakkutilleeriaasissamik inerisaassutigineqarnerat.
- Sulariniakkatut siunniunneqartut sumiiffinni sunniuteqarnissaannut ataatsimut naliliinarnerni avatangiisit pillugit nalilersuinerne periusissatut aqqissuussat (SMV) atorneqartarnerat.
- Tunisissiornerit ineriartortinneranni sumiiffinni najugallit peqataatinnissaat, assersuutigalugu suliniutit avatangiisinut sunniutissaasa nalilersornerisa (VVM) tutsuiginarnerunissaannut, inuiaqatigiinnut sunniutissaasa nalilersornerannut, naasoqarfittut, oqaluttuarisaanikkut anersaakkullu pingaaruteqarnerannut kiisalu

inuiaqatigiit siunissami takorluugaat pillugit oqallinnerit qulakkeernerisigut.

- Ass. umiarsuit takornariallu uumasunik akornusiisarneri annikillisarniarlugit nakkutilliinerit naleqqussariaannaanerat. Tamakkua umiarsuit angallavissaannik nalunaarsuinerusinnaapput akornusersuinermik annikillisaataasut, sumiiffiit orninneqaqqusaanngitsut (no-go zones) piffissamiluunniit aalajangersimasumi uumasunut pingaarutilittut killilersuiffigineqartut nalunaarsornerat.
- Nutaanik tunisassiornerit inerisarnernanni isumannaatsumik periuseqarnissap aallaviginera kiisalu uumassusillit aalajangersimasut avatangiisiminnut qitiulluinnartutut inissisimasut, sumiiffiit uumassuseqarfiit kiisalu akornusiinerit uumasunullu sunniutaat pillugit ilisimasat ilisimatuussutsikkullu paasisat aallaavigineri.
- Last Ice Area/Sikoqarfik Kingullermi eqqaanilu, Tunumi Nuna Eqqissisimatitap allinissaa ilanngullugu, sumiiffinni RAMSAR-imut atasuni nakkutilliinerit uumasunillu ataasiakkaanik nakkutilliinikkut, pinngortitamik illersuiniarluni ingerlatseriaatsit pioreersut sukatersinnaanerannut periarfissat misissornerat.
- Kiisalu sumiiffiup Last Ice Area/Sikoqarfik Kingullertut FN aqputigalugu nunanit tamanit akuerineqarsinnaanera misissorneqassaaq. Sumiiffiit Nunarsuarmit Kingornussaattut imaluunniit silaannaap uumassuseqarfiusup illersortarialittut akuerineqarnerat, pinngortitap eriagisassap kulturikkullu pingaarutilit illersorniarnernannut ikorfartuutaasinnaapput.